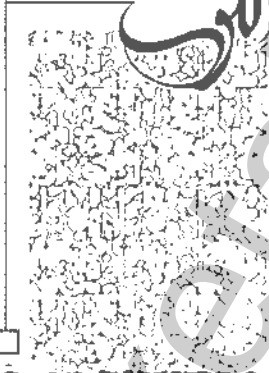

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شرح حال عرفا، فضلا
حکما، ادبا و شعراى شیراز
عبدالحسین (خلیل) پیمان دوست
با مقدمه استاذ کریم محمود حقیقی

پیماندوست، عبدالحسین

تذکره خراباتیان عشق: شرح حال عرفا، فضلاء
حکما، ادبا و شعرای شیراز جنت طراز به انضمام
بقاع متبرکه، امامزادگان، نکایا و مزارات بزرگان
در شیراز و شرح حال ایشان / تألیف: عبدالحسین
(خلیل) پیماندوست.

شیراز: فلاح، ۱۳۸۳. ۳۴۴ ص.

کتابنامه: ص. ۳۴۲-۳۴۴ همچنین به صورت

زیرنویس.

۱. عارفان شیرازی - سرگذشتنامه. الف. عنوان.

۴۱۳۸۳ پ/۳/۲۸۰ BD

تذکره خراباتیان عشق

شرح حال عرفا، فضلاء، حکما، ادبا و شعرای
شیراز جنت طراز به انضمام بقاع متبرکه
امامزادگان، نکایا و مزارات بزرگان در
شیراز و شرح حال ایشان

تألیف: عبدالحسین (خلیل) پیماندوست

ناشر: انتشارات فلاح

لیتوگرافی: تیزهوش

چاپ: باقری

نوبت چاپ: اول / بهار ۱۳۸۴

شمارگان: ۵۰۰

بها: ۲۰۰۰ تومان

انتشارات فلاح

مرکز پخش: شیراز / سه راه احمدی

بازار زرگرها/کانون فرهنگی مسجد قبا (اتنی ها)

نمایر: ۲۲۴۷۲۶۶ تلفن: ۵-۲۲۲۹۹۳۳ و ۲۲۴۵۸۲۸

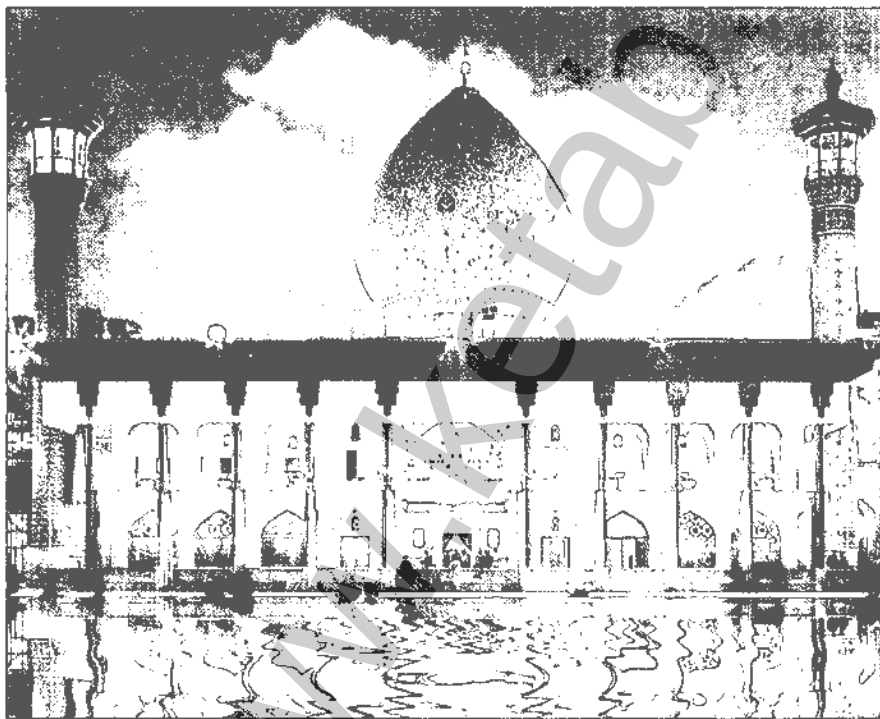
شابک: ۹-۵۲-۵۲۰۸-۷۲۴-۹۶۴

تمامی حقوق © برای مؤلف محفوظ است.

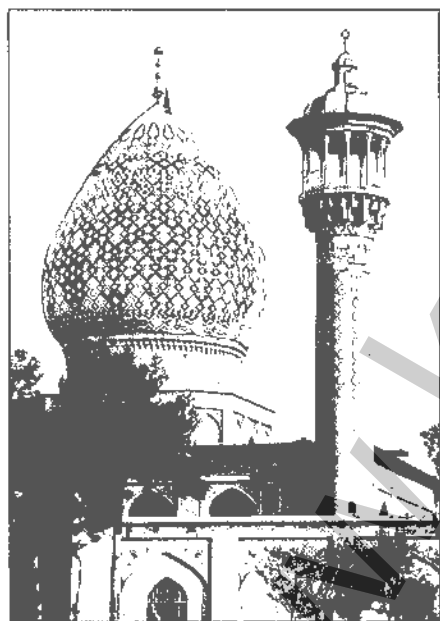
قم/خیابان انقلاب / جنب بانک ملت / پلاک ۱۱۱

واحد یک تلفن ۷۷۴۳۵۸۷ و ۷۷۳۹۱۵۰

۸۹۶۲
۲۰۰۰

آستان مقدس حضرت احمد بن موسى الكاظم (شاهچراغ) ﷺ

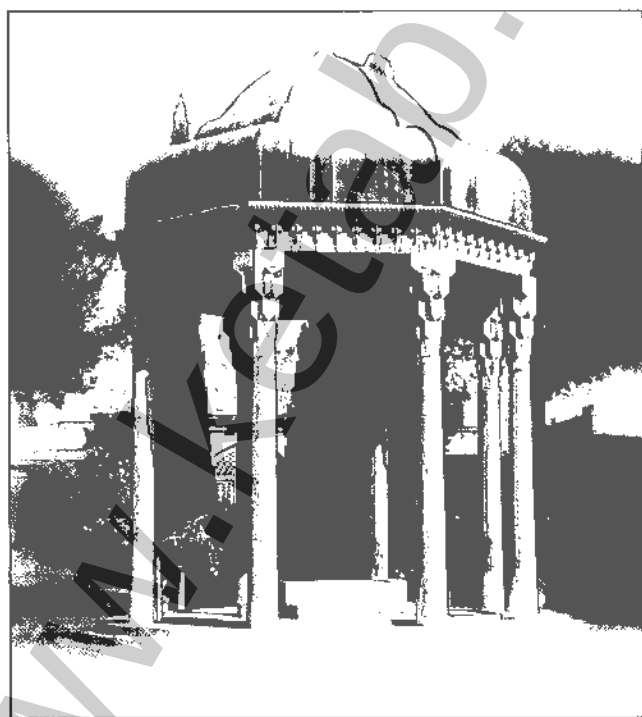
آستان مقدس حضرت سید علاء الدین
حسین بن موسی الکاظم علیہ السلام

آستان مقدس حضرت سید میر محمد بن موسی الکاظم علیہ السلام

آرامگاه شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

آرامگاه لسان الغیب حافظ شیرازی

آستان مقدس حضرت علی بن حمزہ

آرامگاہ شاہ داعی الی اللہ

آستان مقدس امامزادہ محمد

فهرست مطالب

۱۵	 مقدمه مؤلف
۱۷	 تذکر لازم در مورد بقاع متبرکه و مزارات شیراز

فصل اول

شرح حال عرفا، فضلا، حکما، ادبا و شعرا / ۱۹

۲۱	 حضرت آیت الله العظمی حاج شیخ حسنعلی نجابت شیرازی رحمته الله
۲۱	 مقام علمی و اساتید ایشان
۲۲	 اساتید عرفانی
۲۵	 نظری به ابعاد وجودی ایشان
۲۶	 واصل بالله
۲۷	 مّصّف به اوصاف ربوبی
۳۰	 سوابق مبارزاتی در انقلاب اسلامی ایران
۳۱	 توّسلات ایشان به چهارده معصوم علیهم السلام
۳۲	 سیره عملی و تربیتی
۳۲	 جانباخته عشق
۳۴	 راه محبّت یا راه مجاهده با نفس؟
۳۷	 کتب و آثار ایشان
۳۸	 ارتحال ایشان
۳۹	 ابوالخیر اقطع (پیر بنو)

۶	تذکره خراباتیان عشق
۴۱	کرامت شیخ اقطع و زنبیل بافتن او به دو دست در خلوت
۴۷	شیخ ابو زرعه
۴۹	اهلی شیرازی
۵۱	ابواسحاق حلاج (شیخ اطعمه)
۵۵	بابا کوهی
۵۹	بابا فغانی شیرازی
۶۰	نمونه‌ای از اشعار بابا فغانی
۶۱	قسمتی از قصیده بابا فغانی در مدح امیرالمؤمنین علیه السلام
۶۳	بسمل شیرازی
۶۴	نمونه‌ای از اشعار بسمل
۶۷	توحید شیرازی
۶۹	شیخ معین الدین ابوالقاسم جنید شیرازی
۷۳	حکیم جهانگیرخان قشقایی
۷۴	آثار قلمی حکیم جهانگیرخان قشقایی
۷۶	شیوه زندگانی حکیم قشقایی
۷۶	ناصح حکیم قشقایی و علت توفیق وی
۷۷	اساتید حکیم قشقایی
۷۷	معاصر و یار صمیمی حکیم قشقایی (آخوند کاشی)
۷۸	تدریس حکیم قشقایی
۷۸	سخنان و دیدگاه بزرگان در مقام علمی و معنوی حکیم قشقایی
۷۹	بیان فرصت‌الدوله شیرازی
۸۱	شاگردان حکیم قشقایی
۸۲	اشعار آقای احمد گرسیوز در مدح حکیم قشقایی
۸۲	داستان وفات حکیم قشقایی و آخرین توصیه او

۷	فهرست مطالب
۸۵	حافظ شیرازی
۸۷	مقام حافظ از بیان آیت الله العظمی نجابت شیرازی رحمته الله
۸۸	دیدگاههای تعلیم و تربیتی حافظ
۹۲	حافظ و ارائه طریق
۹۴	عشق حافظ به علی علیه السلام و اولادش
۹۷	حسین بن منصور حلاج
۹۹	چرا او را حلاج گفتند؟
۹۹	چگونه و چه کسانی حکم به قتل او دادند؟
۱۰۱	داستان عروج حلاج به دار عشق
۱۰۵	آثار منصور حلاج
۱۰۷	حسینی شیرازی
۱۱۱	حکیم شیرازی
۱۱۲	نمونه‌ای از اشعار حکیم شیرازی
۱۱۳	خواجوی کرمانی
۱۱۷	شیخ کبیر ابوعبدالله محمد بن خفیف
۱۲۰	حکایت
۱۲۰	حکایت
۱۲۱	حکایت
۱۲۲	حکایت
۱۲۳	آثار قلمی شیخ
۱۲۴	غزلی از شیخ کبیر
۱۲۷	آیت الله شهید سید عبدالحسین دستغیب رحمته الله
۱۳۲	نورانیت آیت الله شهید دستغیب رحمته الله
۱۳۳	و باز رؤیایی صادقانه

۸	تذکره خراباتیان عشق
۱۳۴	پیام امام خمینی رحمته الله علیه به مناسبت یادواره شهید دستغیب رحمته الله علیه
۱۳۷	داوری شیرازی
۱۳۸	از غزل‌های بسیار زیبای داوری
۱۳۸	قسمتی از قصیده داوری در مدح رسول اکرم صلی الله علیه و آله
۱۳۹	محمود دهمدار متخلص به عیانی
۱۴۱	محمد دهمدار
۱۴۳	مونس شیرازی (ذوالریاستین)
۱۴۳	نمونه از اشعار مونس
۱۴۵	راز شیرازی
۱۴۵	نمونه‌ای از اشعار راز شیرازی
۱۴۷	غزلی مناجات گونه از جناب شیرازی
۱۴۹	شیخ روزبهان
۱۵۱	داستانی شگفت از انس او با قرآن
۱۵۱	آغاز سلوک
۱۵۲	روزبهان و سماع
۱۵۳	شیخ شطاح
۱۵۴	راه عشق
۱۵۵	عشق مجازی
۱۵۶	حکایت شیخ و جوان امرد
۱۵۷	توصیف عاشقان
۱۵۸	شعر و غزل
۱۵۹	تأثیر زیارت روزبهان
۱۶۳	روح الدین ابوطاهر شیرازی
۱۶۵	سعدی شیرازی

۹	فهرست مطالب
۱۶۷	آثار سعدی
۱۶۹	مذهب سعدی
۱۷۱	قصیده در مدح امیر مؤمنان علی علیه السلام
۱۷۷	میرزا ابوالقاسم سکوت شیرازی
۱۸۱	سیبویه نحوی
۱۸۳	شاه داعی الی الله
۱۹۱	شوریده شیرازی
۱۹۱	قصیده در مدح احمد بن موسی (شاه چراغ) علیه السلام
۱۹۳	جشن سیاهان
۱۹۵	میر سید شریف جرجانی
۱۹۷	آثار قلمی میر سید شریف
۲۰۱	سید صدرالدین محمد شیرازی (ابوالمعالی)
۲۰۳	عرفی شیرازی
۲۰۴	نمونه‌هایی از اشعار عرفی
۲۰۴	سروده عرفی در بارگاه امام علی علیه السلام
۲۰۵	فرصت شیرازی (فرصت الدوله)
۲۰۸	نمونه‌ای از اشعار فرصت الدوله
۲۱۱	فرهنگ شیرازی
۲۱۵	قائنی شیرازی
۲۱۶	نمونه‌ای از غزلیات قائنی
۲۱۹	شیخ عبدالله قطب ابن محیی شیرازی
۲۲۵	سید قطب‌الدین محمد نیریزی شیرازی
۲۲۶	آثار قلمی سید قطب‌الدین
۲۳۱	شمس‌الدین محمد لاهیجی (شارح گلشن راز)

۱۰	تذکره خراباتیان عشق
۲۳۲	آثار لاهیجی
۲۳۴	غزلی نمونه از نظم زیبای لاهیجی
۲۳۵	شیخ زاده لاهیجی
۲۳۷	لسانی شیرازی
۲۳۸	نمونه اشعار لسانی در مدح علی علیه السلام
۲۳۹	رحمتعلی شاه (میرزا کوچک)
۲۴۳	معصومعلی شاه (میرزا محمد معصوم)
۲۴۵	شیخ مفید شیرازی (داور)
۲۴۹	میر غیاث الدین منصور شیرازی
۲۵۱	مجددالاشراف شیرازی
۲۵۲	خاندان مجددالاشراف
۲۵۳	تولیت شاهچراغ و مراسم خاص
۲۵۵	آثار علمی و قلمی مجددالاشراف
۲۵۵	نمونه‌ای از اشعار مجدالاشراف
۲۵۷	مظفر شیرازی
۲۵۸	نمونه از اشعار مظفر
۲۵۹	شیخ مکتبی شیرازی
۲۵۹	نمونه از اشعار مکتبی
۲۶۱	ملا صدرای شیرازی
۲۶۵	روحانی وصال شیرازی
۲۶۵	نمونه‌ای از اشعار روحانی وصال
۲۶۷	آقا میرزا احمد (وحید الاولیاء)
۲۶۸	در پی استاد
۲۶۹	ایجاد اولین چاپخانه سربی در شیراز

۲۷۱	 اوصاف و خصائل وحیدالاولیاء
۲۷۴	 ارتحال
۲۷۷	 وصال شیرازی (میرزا کوچک)
۲۸۳	 وقار شیرازی
۲۸۷	 آقا محمد هاشم شیرازی
۲۸۹	 همای شیرازی
۲۹۱	 همگر شیرازی
۲۹۳	 همت شیرازی (نوه میرزا محمد شفیع وصال)
۲۹۵	 یزدانی شیرازی

فصل دوم

بقاع متبرکه، امامزادگان، تکایا و مزارات بزرگان / ۲۹۷

۲۹۹	 بقعه و بارگاه احمد بن موسی (شاهچراغ) علیه السلام
۳۰۱	 داستان نامیده شدن به «شاهچراغ»
۳۰۴	 فضایل مادر شاهچراغ و امانتداری وی
۳۰۵	 بیعت مردم مدینه با احمد بن موسی علیه السلام
۳۰۶	 از کرامات حضرت احمد بن موسی الکاظم علیه السلام
۳۰۸	 در مدح حضرت سید امیر احمد علیه السلام (شاهچراغ)
۳۰۹	 أيضاً در مدح آن حضرت
۳۱۰	 بقعه امامزاده محمد بن موسی (سید میر محمد) علیه السلام
۳۱۱	 در مدح حضرت سید میر محمد بن موسی (محمد عابد)
۳۱۲	 بقعه حضرت سید علاءالدین حسین علیه السلام
۳۱۴	 بقعه امامزاده علی بن حمزه بن موسی علیه السلام
۳۱۶	 بقعه امامزاده سید محمد بن موسی علیه السلام

- ۳۱۷ بقعهٔ سیّد ابوالوفاء شیرازی
- ۳۱۸ بقعهٔ بی‌بی دختران
- ۳۱۹ بقعهٔ امامزاده زنجیری (سیّد جلال‌الدین)
- ۳۲۰ بقعهٔ منصوریه
- ۳۲۰ بقعهٔ شیخ ابواسحاق (سبزویشان)
- ۳۲۱ بقعهٔ سیّد حسن کیا
- ۳۲۲ بقعهٔ علمدار
- ۳۲۲ بقعهٔ سیّد تاج‌الدین غریب
- ۳۲۳ بقعهٔ امام زاده ابراهیم
- ۳۲۴ بقعهٔ خاتون
- ۳۲۵ سایر بقاع متبرّکه شهرستان شیراز
- ۳۲۶ آرامگاه شاه شجاع (ممدوح حافظ)
- ۳۲۸ آرامگاه شاه منصور
- ۳۳۰ مقبرهٔ شیخ ابوالسائب (آثار رسول‌الله ﷺ یا شعر النبی)
- ۳۳۳ تکیهٔ هفت‌تنان
- ۳۳۶ تکیهٔ چهل‌تنان
- ۳۳۷ مزارات بزرگان علم و ادب و عرفان در شیراز
- ۳۴۱ بیان حال عارفان و سخنی با منتقدان
- ۳۴۲ فهرست منابع و مآخذ

غرض گر آشناییهای جان است
چه غم گر صد بیابان در میان است

بسمه تعالی

﴿وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾

جان انسان تا زندانی کالبد و سرگرم عالم خاک است از افلاک بی خبر است، ولو با استفاده از وحی و الهام ربّانی که گاه غبار غفلت از آینه قلبش برطرف گردد، دوباره به ناچار سرگرم دنیا می شود و از عالم انوار و معارف حقّه بازمی ماند. زین رو خداوند پیامبرش را فرمود:

﴿وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾^(۱)

و تذکر یادآوری است برای آنان که یاد را فراموش کردند. در چند آیه از قرآن جمله «سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا» بکار رفته است. این گردش و نگرشها همه برای دیدار آیات آفاقی و سرنوشتها و صحنه های تاریخی، خواه سرنوشت خوبان و خواه سرنوشت ظالمان و دنیاپرستان است تا آدمی با دیدار الگوهای گذشته و حال، تذکر یابد و پند گیرد.

اما گرچه می توان از سرنوشت بدان به مصداق «ادب از که آموختی؟ از بی ادبان» درس آموخت، لیکن یاد نیکان و ابرار، جان انسان را نوازش می دهد و روح را برای

همرنگ شدن با آنها آماده می‌سازد.

«عند ذکر الصالحین ينزل الرحمة»^(۱).

«هنگام یاد نیکان رحمت خداوند نازل می‌گردد».

باری، جناب حجت الاسلام آقای عبدالحسین پیمان‌دوست در این مجموعه که در منظر عزیزان است شرح حالی از عارفان و بزرگان این دیار را با زحمت بسیار در پژوهش اسناد و مدارک تهیه فرموده که می‌تواند برای خواننده تذکر و الگو قرار گیرد، گذشته از آنکه زنده نگاه داشتن یاد نیکان و آثار آنها خود خدمتی به فرهنگ و تاریخ ادب و عرفان است. و مسلم دعای آن عزیزان بدرقه راه توفیق برای چنین گام ارزشمندی بوده است.

کریم محمود حقیقی

مقدمه مؤلف

حمد و سپاس ذات اقدس پروردگار عالم را سزااست که ممکن را خلعت وجود بخشید و نعمت محبت عطا فرمود. درود بی پایان بر پیامبر رحمت و منجی عالم بشریت، حبیب امجد، ذات سرمد ابی القاسم محمد ﷺ و آل طاهرینش علیهم السلام که انوار و کنوز اسرار ذات سبحانی و دلیل بی بدیل طالبان و شیفتگان و سالکان طریق معرفت الهی می باشند، بالاخص صاحب تاج «انما» حضرت علی مرتضی صلوات الله و سلامه علیه.

سلام و درود به روان پاک اولیاء خاص الهی که همانند خورشید تابناک امید و آگاهی در عالم تاریک جهل و یأس و غفلت از مبدأ و مقصد آفرینش طلوع می کنند و جان عشاق و تشنگان معرفت را از سرچشمه فیض خویش سیراب می کنند.

مرده را زایشان حیات است و نما

بر جهد ز آوازشان اندر کفن^(۱)

هین که اسرافیل وقتند اولیا

جانهای مرده اندر گور تن

(مثنوی معنوی)

مقصود از تألیف کتاب حاضر:

آنچه مسلم است یاد مردان خدا یاد خدا و یکی از بهترین اسبابی است که موجب زیاد شدن یاد پروردگار عالم و محبت او در قلب انسان می شود. یادکردن مردان خدا و محبت ورزیدن به آنان بوسیله مطالعه و دقت در شرح حالات و زندگی آن بزرگان است و نیز پرواضح است که شناخت بزرگان دین و علم و معرفت از دیرباز مورد توجه عامه مردم خداجوی ایران اسلامی ما بوده و هست.

همه می دانیم که به شهادت تاریخ شهر شیراز که واقعاً پایتخت علمی فرهنگی ایران اسلامی است در طول تاریخ هزاران عارف و شاعر و ادیب و دانشمند و هنرمند در دامن خود پرورانده و پیوسته محققین و دانشجویان و سالکان راه حق سراغ کتابی را می گرفتند که مجموعه ای باشد از شرح حال این بزرگان، مخصوصاً مشاهیر آنان. اما شرح حال این بزرگان متأسفانه در کتابهای پراکنده و در بوته اهمال و ابهام قرار داشت و دسترسی به آنها برای همه مشکل و یا ناممکن بود. لهذا مؤلف را بر آن داشت که بنا به پیشنهاد یکی از دوستان بسیار عزیز مجموعه حاضر را با مراجعه و مطالعه بسیاری از کتابهای تاریخی و تذکره های متعدد و حضور و تحقیق محلی در بقاع و مزارات شیراز با توفیق خداوند متان، تلخیصی از شرح حال تعدادی از آنان که در کتب پراکنده بود در اختیار علاقمندان قرار دهد تا مجموعه ای باشد از شرح حال و اشعار ناب و سخنان حکیمانه و سیره سوختگان راه عشق الهی.

و باید توجه داشت که این مجموعه در نقل متون و اقوال از مآخذ مختلف مقید به روش خاصی نبوده، بلکه کیفیت کار و شیوه تألیف اینچنین بوده که گاهی تلخیص مطالب شده، گاهی عین مطلب نقل شده و گاهی بعضی از لغات مشکل تبدیل به لغت و واژه های ساده تر شده است. همچنین در تقدیم و تأخر اقوال گاهی مقید نبوده و گاهی نقل به معنی شده و سعی کلی بر این بوده که بیشتر توجه به معنی و مفهوم مطلب شود.

در انتخاب افراد جهت شرح زندگانی آنان در این کتاب آنچه که انجام شده گلچینی از بزرگان شیراز بوده که تحقیق در زندگانی ایشان ممکن و میسر بوده است؛ چه، اگر

می خواستیم تمام بزرگان شیراز را متذکر بشویم مستلزم طبع چندین جلد کتاب قطور بوده که فعلاً منظور ما این نبوده است.

از مرحوم آیت الله العظمی حاج شیخ حسنعلی نجابت شیرازی (متوفی ۱۴۱۰ ه. ق) - که تلمذ محضر ایشان شرف تمام عمرم بوده و لذا نام این بزرگوار را در ابتدای معرفی بزرگان ذکر نمودم - نقل است که روزی بایکی از شاگردان خود جهت زیارت اهل قبور به قبرستان دارالسلام شیراز رفته بودند، بعد از فاتحه برای اهل قبور فرمودند: «خدا می داند در این سرزمین (قبرستان قدیمی شیراز) چه مردانی و افرادی مدفونند که در حیات خود ناشناس و بعد از دفن هم ناشناخته ماندند، و این قبرستان چه اولیائی را در خود جای داده است».

و در همین راستا سعدی شیرازی می فرماید:

خوشا سپیده دمی باشد آنکه بینم باز رسیده بر سر الله اکبر شیراز
هزار پیر و ولی بیشتر بود در وی که کعبه بر سر ایشان همی کند پرواز
(سعدی)

تذکر لازم در مورد بقاع متبرکه و مزارات شیراز

در شیراز در هر کوی و برزن بخصوص بافت قدیم، مراقدی بنام امامزاده وجود دارد که بی شک بعضی واقعاً امامزاده و از اهل بیت عصمت و طهارت هستند و بعضی دیگر قبور دانشمندان و عارفان و بعضاً شاهزادگان گذشته می باشد. لکن مردم از روی اعتقاد و محبتی که به خاندان عترت و طهارت علیهم السلام دارند به زیارت همه این مراقد می روند و بعضاً نذر و نیاز کرده و حاجت هم می گیرند. البته این نیست جز نظر پروردگار بنده نواز و حضور نور ائمه اطهار و امامزادگان که در همه جا هستند و به دوستانشان نظر دارند.

غالباً اطراف این امامزادگان قبرستان بوده که نوعاً به مرور زمان از بین رفته و نیز در شیراز قبور عده ای از رجال و بزرگان علم و ادب و عرفان وجود دارد که متأسفانه بعضی از آنها در اثر مرور زمان و عدم توجه بصورت خرابه درآمده و فراموش شده و برخی

دیگر در اثر زلزله یا تعدی یک عده غاصب از بین رفته است.

شیخ جنید در کتاب شد الازار (هزار مزار) تنها به ذکر شرح احوال ۳۱۵ تن از دانشمندان و عارفان و امیران مدفون در شیراز پرداخته که از همه آنان فقط تعداد ده مزار شاید موجود باشد و از آن زمان تا بحال نیز عده‌ای دیگر از این بزرگان در این خاک پاک مدفون شده‌اند که متأسفانه مزار بسیاری از بین رفته و از شرح حالشان خبری نیست، اما به حول و قوه پروردگار عالم و با سعی و تحقیقی که مؤلف در مورد بقاع متبرکه شیراز و مزارات آن با حضور در محل و مراجعه به منابع مستند انجام داده توانسته است شرح حال مشاهیر آنان و نشانی و آدرس قبر شریف این بزرگان و امامزادگان را در این کتاب به علاقمندان علم و معرفت تقدیم دارد، باشد که طالبان راه حق (خداجویان) با زیارت قبور این بزرگان علم و معرفت و خواندن فاتحه از روح بزرگ اولیاء حق استمداد و طلب همت عالی نمایند،

بر سر تربت ما چون گذری همت خواه که زیارتگه رندان جهان خواهد بود

(حافظ)

در طول تاریخ چه بسیار کسانی بوده‌اند که مسائل لاینحل و مشکلات روحی و جسمی آنان در اثر زیارت قبور ائمه اطهار و امامزادگان و اولیاء دین حل شده است.

عبدالحسین پیمان دوست